

سازمان تکذیب فجایع محیط زیست

آقای سلاجقه! بعد از چمشیر در میانکاله هم حرف‌هایتان غلط از آب درآمد

سازمان تکذیب فجایع محیط زیست

ابوالقاسم رحمانی

دبیر گروه جامعه

تراژدی میانکاله را که خاطرتان هست، ماجرای احداث مجتمع پتروشیمی در یکی از بکرترین، مهم‌ترین و استراتژیک‌ترین پهنه‌های طبیعی ایران که با هیچ منطق و اولویتی امکان و ظرفیت ایجاد چنین مجتمعی در آن وجود نداشت و ندارد. فروردین ماه سال گذشته و البته کمی قبل‌تر از آن بود که اخبار و تصاویری از لودر و بولدوزر و کارگران مشغول کار، در منطقه میانکاله دست به دست می‌شد و برخی فعالان محیط زیست نسبت به آن مطالباتی داشتند و واکنش‌هایی نشان می‌دادند. اما کسی فکرتان را نمی‌کرد جدی دولت چشم بر یکی از بهترین و جذاب‌ترین مراتع و منابع طبیعی خود ببندد و آن را با فنس و سیمان محصور سرمایه منفعت طلبان کند. اما خب این‌طور شده بود و هم دولت این کار را کرد و هم سرمایه‌دارها از چنین بر خاک حاصلخیز میانکاله خوشحال بودند. ماجرا روز به روز بیخ پیدا می‌کرد ولی رسانه دولت خبر از ممانعت دولت و سازمان محیط زیست از احداث و راه‌اندازی این پروژه می‌داد. خبری که جز همان دولتی‌ها کسی باورش نکرده بود، مردم محلی مدام پیغام می‌دادند که صدای لودر و بولدوزرها خواب از چشمانشان گرفته و هر میله‌ای که برای فنس کشی دور محدوده می‌کشیدند، تیری به قلبشان می‌زند. دامدارها بیشتر از همه نگران بودند. بیش از ۶۰ دامدار که هر روز و جب به وجب آن خاک پرپرکت را به همراه گله‌هایشان قدم می‌زدند و نان حلال سر سفره خودشان و گوشت لذیذ سر سفره بقیه می‌پرند. هرطوری بود خودم را به آن جا رساندم و یکی دو روزی در محدوده بودم. قصد اول راستی‌آزمایی ادعای رسانه دولت مبنی بر توقف اجرای پروژه بود، اما قبل‌تر از آن دوست داشتم با چشمان خودم این فاجعه را تماشا و این سرمایه‌سوزی ملی را ببینم. هم این میسر شد و هم قصد اولی. هرچقدر رژه کامیون‌ها و ماشین‌آلات در آن زمین‌هایی که جز سنگینی وزن دام و پرنده‌ها تحمل نکرده بودند واقعی بود، ادعای رسانه دولت مبنی بر توقف عملیات عمرانی در آن محدوده کذب و غیرواقعی. حالا حدود ۱۵ ماه از آن ایام می‌گذرد اما تراژدی میانکاله همچنان باقیست!

◆ ماجرای من شروع شده بود. دولت چند ماهی بود کارش را شروع کرده بود و از ناامیدی با ریاست عیسی کلانتری در دولت روحانی به امید با علی سلاجقه در دولت رئیسی رسیده بودیم و فکر می‌کردیم استاد دانشگاه تهران، با آن همه آهن و تلب، می‌خواهد یک‌بار حداقل محیط زیست را مساله محور دنبال و مانع از استمرار رویه‌های همیشگی شود. غافل از اینکه، فاصله بین سلاجقه و کلانتری، در حد همان فاصله بین امید و ناامیدی ما از اصلاح رویه‌های مسئولان محیط زیستی کشور بود. کارگران مشغول کار و دامداران دل‌نگران در حال چرای گوسفندان بودند. از آن صحنه‌هایی که اگر یک دوربین خوب داشتیم و می‌توانستیم از بالاتر از زمین تصویربرداری کنیم، جدال خیر و شر در پهنه‌ای بکر و سبز قابل ثبت و ضبط بود. تلاش می‌کردم اول با دامدارها گپ بزنم، آنهایی که مجوز چرای دام در این دشت ناز را داشتند، دل پر درد و خونی داشتند و نگران از آینده و اینکه اگر پای آن گنده‌بک‌های پر دود و سررودا اینجا بیش از اینها باز بشود، نه زمینی برای چراندن کار برای امرار معاش می‌ماند. نگرانی جایی بود. هیچ‌جوره و با دسترسی به هیچ سطحی از فناوری نمی‌شد به جمع دامداری و پتروشیمی در آن دشت پر آب و علف رسید. مسئولان برای اینکه کار خودشان را پیش ببرند چیزهایی می‌گفتند، اما واقعا نشدنی نبود جایی که انواع و اقسام آلودگی‌ها جولان می‌دهند، امیدی به حفظ مرتع و منبع داشته باشی، چه برسد به اینکه در فاصله اندکی از فنس‌ها و محصورات مجتمع پتروشیمی بخواهی گله به چرای بی‌رویه و دامداری هم بکنی. هرچقدر می‌توانستیم، هم من و هم بقیه، از رسانه‌ها و انسان رسانه‌ها، از فعالان و دغدغه‌مندان تا بازیگران و هنرمندان بلافاصله پای کار آمدند و بعد از کش و قوس‌های فراوان، بعد از بحث و جدال‌ها و جلسات، بعد از کلی وعده و وعید و بدقولی، ادامه روند اجرای این پروژه که پول حسابی هم پای آن ریخته بودند متوقف شد. البته با کندی محسوس و بعد از باز شدن پای رئیس جمهور در ماجرا.

◆ خب همان‌طور که گفتم حدود ۱۵ ماهی از ماجرای عجیب احداث مجتمع پتروشیمی در میانکاله می‌گذرد و حقیقتش را بخواهید فکر نمی‌کردم دیگر مجبور به نوشتن درباره این موضوع باشم. چیزی که متصور بودم و هر بار با دیدن تصویر صورت چروکیده و دست‌های سوخته و خیلی کار کرده دامداران آنجا در ذهن مرور می‌کردم این بود که اگر روزی گذرم به آن منطقه افتاد و تماشای آن همه زیبایی نصب شد، اگر کسی همراهم بود، یک‌بار دیگر مساله را روایت کنم و تعریف کنم که چه روزهایی به مردم و روستاییان اینجا گذشت و سرمایه‌داری چه خوابی برای این زیستگاه بکر و بی‌مثال دیده بود. اما خب باز هم برخلاف تصور و مثل همیشه، منفعت طلب‌ها زودتر از موعد پا روی خاطرهای ما گذاشتند و کاپوس‌های گذشته را تکرار کردند. داشتم چیزی می‌نوشتیم، همین چند روز پیش، به لطف فیلتر شکن، نیچه اتصالی به واتساپ برقرار شد و اعلانی داشتم از یک گروه قدیمی که در همان ایام بلبوشی میانکاله یکی از فعالان محلی ایجاد کرده بود. وارد گروه شدم و دیدم بله، یکی از محلی‌ها خطاب به آنهایی که مثل من امکانی در رسانه داریم پیامی نوشته و خبر از آغاز دوباره عملیات احداث پتروشیمی در میانکاله داده است. راستش را بخواهید باورم نمی‌شد، اما خب تنها خبرنگار آن گروه من نبودم و این خبر خیلی سریع‌تر از روزنامه‌ها که چند ساعتی بعدتر چاپ و توزیع می‌شوند در رسانه‌های مجازی، سایت‌ها و کانال‌ها منتشر و دست به دست شد و کاشف به عمل آمد که بله، میانکاله دوباره زمین دست‌اندازی سرمایه‌داری شده که با اسم رمز کارآفرینی و اشتغال‌زایی به جان منابع طبیعی کشور افتاده‌اند و این همه زمین لم‌پیزرع را رها کرده‌اند آمده‌اند در بهترین و حاصلخیزترین مراتع ایران، مانور قدرت و ثروت می‌دهند. باور نمی‌کردم، این بار از دفعه قبل باور نکردنی‌تر بود، اما خب انگار مثل دفعه قبل واقعی!

◆ بی‌خیال مساله شدم، منتظر بودم تا خیلی زود مساله تکذیب و خبر مربوط به جمع آوری آن خرت‌وپرت‌های سنگین و بلااستفاده قبلی که حتی منظر آن منظره بی‌نظیر را هم زشت کرده بودند، منتشر شود؛ هرچند در پس ذهنم آن اطلاع غیرواقعی رسانه دولت بود که سال پیش خبر از توقف احداث پروژه پتروشیمی در میانکاله داده بود و بعد خیلی زود مشخص شد واقعی نیست. با این اوصاف می‌گفتم بعد از آن همه تلاش و پیگیری، آن همه پروپاگاندا رسانه‌ای و زشت حمایت از محیط زیست، حتما دولت دست به چنین اشتباهی نمی‌زند و این بار حداقل سلاجقه، معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست، حرف راست زده و پای وعده‌ای که داده می‌ایستد. که خب حداقل برای یکی دو روز این تصور، اشتباه نبود. یعنی همان چیزی که انتظارش را می‌کشیدیم واقع شد. یعنی از سرگیری عملیات احداث مجتمع پتروشیمی میانکاله توسط عالی‌ترین مقام مسئول در حوزه محیط زیست یعنی علی سلاجقه تکذیب شد. علی سلاجقه، رئیس سازمان حفاظت از محیط زیست همین چهارشنبه گذشته یعنی ۷ تیر، در حاشیه برگزاری جلسه هیات دولت در جمع خبرنگاران، در ارتباط با دو مساله و پرونده مهم محیط زیستی در دوران مسئولیتش یعنی سد چمشیر و میانکاله اظهار نظر کرد. او ابتدا درباره سد چمشیر گفت: «مشکلی درباره سد چمشیر و حقیقه آن نداریم. این حقیقه براساس محاسبه‌ای که انجام شده، داده می‌شود. بحث مربوط به این سد درباره کیفیت آب است. بررسی کیفیت آب را وزارت نیرو در دستور کار دارد و علاوه بر آن، سازمان محیط زیست نیز به عنوان دستگاه ناظر این کار را انجام خواهد داد. با توجه به تراز آبرگیری که تاکنون انجام شده، آب سد از نظر کیفیت در تراز مناسبی است و مشکلی در این زمینه وجود ندارد». سلاجقه بعد از این سراغ میانکاله رفت و در ارتباط با پروژه احداث مجتمع پتروشیمی در این منطقه گفت: «اصلا پروژه‌ای به نام میانکاله دیگر ندارد؛ چرا که مجوزی برای آن موجود نیست. اصل کار، مبتنی بر نقشه آمایش استان است که براساس آن از لحاظ علمی، اقتصادی و اجتماعی چنین پروژه‌ای در آنجا قابل اجرا نیست. ما از دستگاه‌های قضایی استان، دادستانی و مجموعه قضایی استان می‌خواهیم که این کار از ابعاد قضایی آن دنبال شود. نمی‌خواهم نیش قیر کنم، این پروژه از نظر ما تمام شده است.» من خوش خیال هم ذوق زده از این موضوع، بی‌خیال پیگیری ماجرا شدم و چقدر در ذهن خوب سلاجقه و الباقی مدیران محیط زیستی را گفتم. اما خب ذهن خام یادش رفته بود هم تجربه قبلی تکذیب این ماجرا دروغ بود و هم سلاجقه از این حرف‌ها زیاد زده بود. کجای کاری که اصلا ماجرا از این قرار است که هرچیزی این بنده خدا گفت، برعکسش به واقعیت نزدیک‌تر است. احتمالا با همین دست فرمان و منطق، باید نگران وضعیت سد چمشیر هم باشیم، که خب هستیم.

◆ سرخوش بودم و فارغ از اینکه میانکاله دوباره جولانگاه ماشین‌آلات سنگین و دست‌درازی همان قبلی‌ها برای احداث مجتمع پتروشیمی شده است. این را البته من نمی‌دانستم، هم پیام آن معتمد محلی تأیید می‌کرد و هم مسئول استانی و مقام مطلع سازمان محیط زیست. سه شب پیش غلامرضا شریعتی اندرانی، نماینده بهشهر در مجلس شورای اسلامی در برنامه تهران بیست درباره بررسی تأسیس پتروشیمی در تالاب میانکاله اظهار کرد: «پتروشیمی ما نزدان را به‌عنوان پتروشیمی میانکاله مطرح شده که کاملا اشتباه است و این پروژه پتروشیمی ما نزدان است که در محدوده اراضی محمودآباد شهرستان بهشهر است. این پتروشیمی مصوبه هیات وزیران را هم دارد. وقتی مصوبه‌ای به تصویب می‌رسد، برای کلیه دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجرا است. وزارت نفت و وزارت نیرو مجوزهای لازم را برای این پروژه صادر کرده‌اند. سازمان بازرسی کل کشور شش ماه روی این پروژه کار و اعلام کرده است این پروژه ایرادی ندارد. مردم ما نزدان در این پروژه ذی‌نفع هستند و نباید جلوی آن گرفته شود. محیط زیست سال ۹۹ با اجرای این پروژه موافقت کرده است و معاونان این مجموعه این موضوع را تأیید کرده‌اند. این مجوز را دیده‌ام، شماره خورده و معاونان محیط زیست آن را امضا کرده‌اند. مجوز نهایی صادر شده است ولی این مجوز را محیط زیست به ما نمی‌دهد. در مورخه ۱۸ دی ماه سال ۱۴۰۰ صورتجلسه‌ای نوشته شده و محیط زیست قید کرده است که تخصیص زمین، آب و خوراک برای این پروژه بلا مانع است و مجوز اولیه صادر می‌شود ولی در ادامه مجوز نهایی را صادر نکردند.» اینکه نماینده مردم آنجا، چطور بر خلاف محلی‌ها و مردم همانجا، موافق چنین پروژه مخرب و عجیب و غریبی است هم خود مساله مفصلی است که مجال دیگری می‌طلبد. نماینده دادستانی در این برنامه هم با احداث این مجتمع پتروشیمی مخالفت کرد و گفت: «سرمایه‌گذار این پتروشیمی ۵۸ میلیون یورو از بانک توسعه صادرات وام گرفته و این مبلغ را بزرگ‌دانه است و از جمله ابریدها کاران بانکی است. ما برای حفاظت از محیط زیست دستور قضایی صادر کردیم و جلوی اجرای این طرح را گرفتیم و درخواست کردیم مصوبه هیات وزیران لغو شود. به لحاظ اجرایی و طی فرآیندهای قانونی مصوبه هیات وزیران، واگذاری زمین تالاب میانکاله غیرقانونی بوده است. ۹۰ هکتار از اراضی با کیفیت این تالاب در سال ۹۹ به سرمایه‌گذار واگذار شده و انتظار ما از دولت این است که تصمیم مقتضی را در این خصوص بگیرد.» با این اوصاف ادعای یکی از مدیران سازمان محیط زیست تأییدی دیگری است از انجام عملیات ایجاد و احداث پروژه در میانکاله.

◆ سعید کریمی، مدیرکل دفتر ارزیابی زیست محیطی سازمان حفاظت محیط زیست تقریباً سه روز بعد از اظهارات سلاجقه و در همان برنامه تلویزیونی که نماینده مردم بهشهر در مجلس دفاع تمام‌قندی از پروژه ضد محیط زیستی میانکاله داشت گفت: «پتروشیمی میانکاله از ابتدای سال ۱۴۰۰ در منطقه امیرآباد ما نزدان مطرح و پرونده آن در محیط زیست بررسی و مشخص شد مشکلات فراوانی دارد و جمع‌بندی این شد که محیط زیست با این پرونده موافقت نکرد و ارزیابی زیست محیطی را برای آن تأیید نکرد و در نهایت مقرر شد در این پروژه ساخت و ساز انجام نشود. سرمایه‌گذار این پروژه فنس کشی انجام داده و براساس اخبار جدید شبانه در حال بتن‌ریزی در منطقه است ولی از دید ما این اقدام خلاف قانون و بدون تأیید محیط زیست است. در بررسی صورت گرفته مشخص شد که شروع عملیات فیزیکی در همان محل قبلی در حال انجام است. گفته شده که این پروژه در کهرباران در ۲۰ کیلومتری این سایت در حال اجراست درحالی که هیچ اقدام عملیاتی و اجرایی در آنجا انجام نشده و عملیات جدید در همان محلی که سال گذشته مورد بررسی قرار گرفته و با آن مخالفت شده، انجام شده است. این سرمایه‌گذار سال گذشته نتوانست به اهداف خود برسد و هم اکنون اگر دوباره شروع به ساخت و ساز کرده باشد یا آن برخورد می‌شود. رویه اعطای تأییدیه محیط زیستی برای هر پروژه‌ای این است که ابتدا گزارش زیست محیطی سه بار در کمیته زیست محیطی بررسی می‌شود ولی این بررسی حقی برای ذی‌نفع ایجاد نمی‌کند. موافقت ما با مهر و هولوگرام برجسته محیط زیست صادر می‌شود. اگر مجوز تأسیس پتروشیمی میانکاله را با امضا هولوگرام مهر برجسته‌اند در رسانه‌ها منتشر کنند. علاوه بر این ما مصوبه هیات وزیران را داریم که صنایع شیمیایی که فاضلاب دارند، حق استقرار در استان‌های شمالی را ندارند.» این یعنی هر پروژه‌ای به نام میانکاله وجود دارد و هم اینکه زیر سایه بی‌تفاوتی برخی مسئولان، همچون رئیس سازمان محیط زیست کارش را پیش می‌برد. حالا شاید محیط زیست طبق معمول ادعا کند که صرفاً نظارت می‌کند و نمی‌تواند دست‌بند به دست کسی بزند و مانع جدی ایجاد کند، اما خب به قول یکی از متخصصان و فعالان محیط زیست، اگر نمی‌توانید کاری کنید، نماند! القصه اینکه صورت مساله، شبیه گذشته است. یعنی شبیه به مرتبه اول ماجرای میانکاله و شبیه به ماجرای سد چمشیر که علی سلاجقه، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در یک برنامه تلویزیونی خبر آبرگیری سد چمشیر را تکذیب کرد و توضیح داد: «سرمایه‌گذاری کلانی در سد چمشیر برای کشور انجام شده و سازمان حفاظت محیط زیست نیز در زمان خود مجوزهای لازم را داده است. به عبارتی گزارش‌های ارزیابی سد چمشیر مدون هستند. سازه‌های زمین‌شناسی منطقه حساس هستند و از لحاظ مکان‌یابی محل اجرای سد و بحث‌های ساختاری مناسب انتخاب شده، اما سمن‌ها و اساتید دانشگاه درباره عرصه دریاچه بحث داشتند. ما واقعا اجازه نمی‌دهیم و تلاش می‌کنیم منطقی حرکت کنیم. ما از ابتدای کار به وزارت نیرو نامه زدیم که با احداث چند چاهک راستی‌آزمایی انجام دهیم. رئیس جمهوری نیز این نامه را برای وزیر نیرو ارسال کرد. در همین راستا حرکت کردیم و ابتدا راستی‌آزمایی را انجام می‌دهیم.» درحالی که این سد کمی قبل‌تر آبرگیری شده بود و آقای رئیس اطلاعاتی از این اتفاق نداشتند. البته این تمام بی‌اطلاعی‌ها و وارونه‌گویی‌های سلاجقه نیست و نبود. پیش از این هم رئیس سازمان حفاظت محیط زیست از این رویه‌ها داشته و اصلا راستش را بخواهید ما که عادت کردیم و احتمالا مردم هم بی‌خیال شده‌اند که آبی از سمت ساکنان پارک پردیسان برای محیط زیست گرم شود، اما خب این نه قرار مدیران بود و نه انتظار مردم و دغدغه‌مندا. اگر به کسی بر نمی‌خورد، کاش زودتر فکری در حال محیط زیست و مدیریت منابع طبیعی و زیست محیطی کنیم. سدسازی‌های عجیب و غریب، پروژه‌های انتقال پرمخاطره و آسیب، یکی یکی تلف شدن یوزهای ایرانی، فرونشست‌های متعدد و گسترده، آلودگی هوا و چندین و چند مساله کلان زیست محیطی دیگر، همه روی میز رئیس سازمان محیط زیست و مدیران آن خاک می‌خورد و دریغ از یک اقدام عاجل و قابل دفاع.